

EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskevan vuoden 2020 julkisen kuulemisen tulokset

TIEDOTE

15. joulukuuta 2020

Komissio järjesti heinä–lokakuussa 2020 EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskevan julkisen kuulemisen. Sen ja Euroopan unionin kansalaisuutta ja demokratiaa koskevan Eurobarometri-tutkimuksen pohjalta laaditaan Euroopan unionin kansalaisuutta koskeva vuoden 2020 katsaus. Kuulemiseen saatiin 343 vastausta 26:sta EU:n jäsenvaltiosta ja Yhdistyneestä kuningaskunnasta.¹ Lisäksi sidosryhmät toimittivat 23 kannanottoa, joista valtaosa saatiin kansalaisyhteiskunnan edustajilta. Vaikka jäljempänä esitettyä yhteenvetoa kuulemisen tuloksista ei voida yleistää koskemaan koko EU:n väestöä, tarjoaa se syvällisiä havaintoja asiasta. Kaikki vastaukset ja kannanotot analysoitiin, jotta saataisiin käsitys siitä, miten kansalaiset ymmärtävät ja kokevat EU:n kansalaisuuteen liittyvät oikeudet ja miten he käyttävät niitä. Tässä tiedotteessa kerrotaan tärkeimmistä tuloksista, joihin voi tutustua tarkemmin raportissa, jossa käsitellään EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskevaa vuoden 2020 julkista kuulemistä (Report on the 2020 Public Consultation on EU Citizenship Rights).

EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien käyttö

Jotta kansalaiset voisivat käyttää oikeuksiaan, heidän on tiedettävä niiden olemassaolosta. Vastaajista yli 60 prosenttia (167) oli sitä mieltä, ettei kansalaisille tiedoteta riittävästi heidän EU:n kansalaisuuteen liittyvistä oikeuksistaan. Jotkin verkkosivustot, kuten ”europa”, tunnetaan hyvin, mutta yleisesti ottaen vastaajat katsoivat, että yksittäisiä verkkosivustoja on liikaa ja niiden yhdistäminen olisi tarpeen. Vastaajista yli 75 prosentin (202) mielestä olisi avuksi, jos he voisivat kääntyä kansallisen erityisviranomaisen puoleen, joka tukee heitä EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien käytössä.

Kun vastaajilta kysyttiin, mikä rajoittaa EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien käyttöä, he mainitsivat digitaalisen kuilun, yhdenmukaista tietoa tarjoavien verkkosivustojen puutteen sekä EU:n kouluissa annettavan kansalaiskasvatuksen riittämättömyyden.

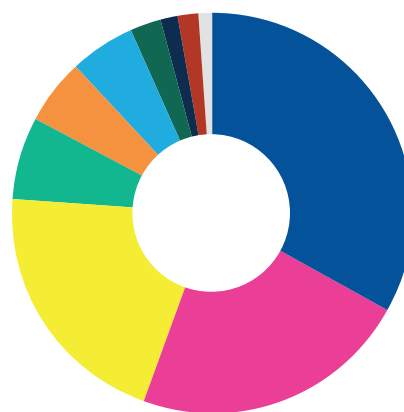
Civil Society Europe -järjestön mielestä tietoa ”pitäisi olla saatavilla kouluissa, työpaikoilla ja työhön liittyvissä virastoissa ja palveluissa, terveydenhuoltopalveluissa, matkatoimistoissa sekä kansalaisille palveluja tarjoavien järjestöjen kautta tai paikoissa, joissa esimerkiksi opiskellaan, vietetään vapaa-aikaa tai harrastetaan liikuntaa, jotta tavoitettaisiin mahdollisimman paljon ihmisiä siellä, missä he ovat”.

Oikeus liikkua vapaasti EU:ssa

Oikeus liikkua vapaasti on EU:n sisämarkkinoiden keskeinen periaate. Jokainen EU:n kansalainen, joka matkustaa toiseen EU-maahan, käyttää tätä perustavanlaatuisia EU:n kansalaisuuteen liittyvää oikeuttaan.

Useimmille vastaajille tärkein syy matkustaa toiseen EU-maahan oli lomanvietto. Seuraavaksi yleisin syy oli ystävien ja sukulaisten tapaaminen.

43 vastaajaa kertoi kokeneensa jonkinlaista syrjintää käyttäessään oikeuttaan liikkua vapaasti.

Kuva 1 – EU:ssa matkustamisen tarkoitus (vastaajien kokonaismäärä; mahdollisuus valita useampi vaihtoehto)

Loma	(182)
Työhön liittyvät syyt	(123)
Sukulaisten ja ystävien tapaaminen	(113)
Ostosten tekeminen	(36)
Urheilu tai kulttuuritapahtumat	(30)
Koulu tai opiskelu	(28)
Harjoittelu	(14)
Vapaaehtoistyö	(8)
Sairausten hoito	(8)
Muu	(6)

Lähde: EUSurvey-tutkimus, EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskeva julkinen kuuleminen 2020. Huom. havaintojen määrä: 240

¹ Yhdistyneestä kuningaskunnasta saadut vastaukset analysoitiin erikseen.

Oikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa

”Olisin kaivannut tarkkaa tietoa siitä, miten pitkään saan oleskella [kyseisessä maassa] rekisteröitymättä ja missä voin rekisteröityä, sekä erityisesti selvempää tietoa terveydenhuoltopalvelujen käytöstä.”

Ote EU:n kansalaisen vastauksesta

EU:n kansalaisilla on tietyin ehdoin oikeus oleskella muussa EU:n jäsenvaltiossa kuin kansalaisuusmaassaan. Puolet vastaajista oli aiemmin oleskellut toisessa EU-maassa yli kolme kuukautta.

Valtaosalla vastaajista toisessa jäsenvaltiossa asumisen syynä oli työ tai koulutus/harjoittelu ja vapaaehtoistyö.

Henkilökohtaisia kontakteja, verkkosivustoja ja lähtömaan tukipalveluja pidettiin yleisimpinä ja hyödyllisimpinä tietolähteinä ennen muuttoa toiseen jäsenvaltioon.

Monet EU:n kansalaiset toivoivat, että olisivat saaneet ennen muuttoa enemmän tietoa esimerkiksi sosiaalietuuksista, sairausvakuutuksesta ja oleskeluilmoituksen tekemisestä. Kuvasta 2 käyvät ilmi tukitoimenpiteet, joiden liikkuvat EU:n kansalaiset uskovat olevan erittäin hyödyllisiä.

28 vastaajaa kertoi kohdanneensa jonkinlaista kansalaisuuteensa perustuvaa syrjintää oleskellessaan toisessa jäsenvaltiossa. He totesivat esimerkiksi pankkien, viranomaisten ja vuokranantajien kohdelleen heitä toisin kuin kyseisen maan kansalaisia.

28

vastaajaa kertoi kohdanneensa jonkinlaista kansalaisuuteensa perustuvaa syrjintää oleskellessaan toisessa jäsenvaltiossa.

Kuva 2 – Tukitoimenpiteet ja niiden hyödyllisyys toiseen EU-maahan muutettaessa (joko ”erittäin hyödyllinen” tai ”melko hyödyllinen” vastanneiden määrä)

Tukitoimenpiteet	”Erittäin hyödyllisenä” tai ”melko hyödyllisenä” pitivät vastaajat, jotka	
	olivat aiemmin asuneet toisessa EU-maassa vähintään kolme kuukautta (135 vastaajaa)	eivät olleet aiemmin asuneet toisessa EU-maassa vähintään kolmea kuukautta (136 vastaajaa)
1. Paikallisella tai yhteisön tasolla järjestetty tervetuloilaisuus	99	108
2. Tiettyihin tehtäviin ja osaamiseen liittyvät keskustelutilaisuudet ja työpajat	94	111
3. Tilaisuudet, joissa voi tavata paikallisia asukkaita tai toisia liikkuvia EU:n kansalaisia ja vaihtaa kokemuksia heidän kanssaan	103	98
4. Verkkofoorumi tiedotusta ja tietojenvaihtoa varten	118	120
5. Kansallinen verkkosivusto, jolla kerrotaan liikkuvien EU:n kansalaisten oikeuksista kyseisessä maassa	111	114
6. EU:n laajuinen sähköinen tunnistusjärjestelmä sähköistä viranomaisasiointia varten	103	102
7. Kielikurssit	117	115
8. Muu	12	10

Lähde: EUSurvey-tutkimus, EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskeva julkinen kuuleminen 2020

Lisäksi vastaajat mainitsivat seuraavat mahdollisuudet:

- EU:n laajuinen sähköinen tunnistusjärjestelmä sähköistä viranomaisasiointia varten
- Oikeuksia käsittelevät maakohtaiset verkkosivustot

Oikeus äänestää ja oikeus asettua ehdolle vaaleissa

Liikkuvilla EU-kansalaisilla on oikeus äänestää ja asettua ehdolle Euroopan parlamentin vaaleissa oleskelumaassaan samoin ehdoin kuin kyseisen maan kansalaisilla. He voivat myös äänestää ja asettua ehdolle oleskelujäsenvaltionsa kunnallisvaaleissa.

Kuva 3 – Syyt äänestämiseen oleskelumaassa tai kansalaisuusmaassa (vastaajien määrä)

Sähköistä äänestämistä pidettiin ulkomailla asuvien kansalaisten kannalta käteväenä ja helpompana. Vastaajien suurimpia huolenaiheita olivat yhtäältä petoksen tai äänten peukaloinnin (173 vastaajaa) ja toisaalta kyberhyökkäysten (161 vastaajaa) mahdollisuus. 120 vastaajaa (46 prosenttia) kuitenkin katsoi, että sähköisessä äänestämässä edut olivat silti suuremmat kuin riskit, kun taas 86 oli vastakkaista mieltä.

Yli puolet vastaajista kannatti postiaänestystä. Postiaänestyksen vastustamiseen olivat syynä muun muassa petoksen ja peukaloinnin pelko sekä luottamuksen puute postipalvelujen moitteettomaan toimintaan. Jäsenvaltioiden välillä on eroja: maissa, joissa postiaänestys on jo ollut käytössä vaalijärjestelmän kaikilla tasoilla, hyväksyntä on yleisempää.

Oikeus konsulisuojeluun

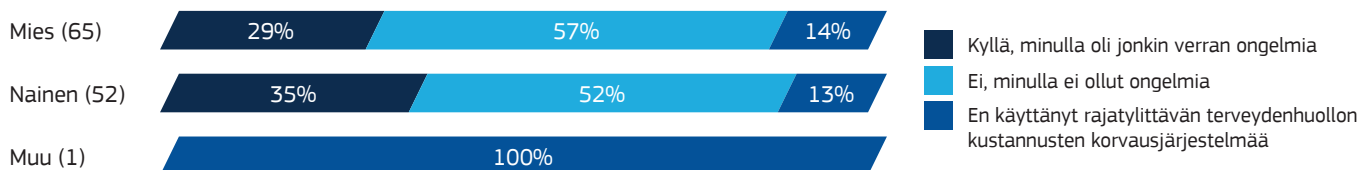
Yksi EU:n kansalaisuuteen liittyvistä oikeuksista on oikeus pyytää apua EU:n minkä tahansa muun jäsenvaltion suurlähetystöstä tai konsulaatista silloin, kun EU:n kansalainen tarvitsee apua EU:n ulkopuolella eikä hänen oman jäsenvaltionsa suurlähetystö tai konsulaatti kykene häntä tosiasiallisesti auttamaan.

Lähes neljännes vastaajista oli matkustanut EU:n ulkopuolelle maahan, jossa heidän kansalaisuusmaallaan ei ollut suurlähetystöstä tai konsulaattia. Näistä 24 prosentista 13 prosenttia oli käyttänyt oikeuttaan konsulisuojeluun. Yleisin syy oli matka-asiakirjojen katoaminen. Vastaajat totesivat yleisesti, että tätä tukea voitaisiin kehittää edelleen ja siitä voitaisiin tiedottaa paremmin. Heidän mielestään unionin edustustot voisivat avustaa edustusta vailla olevia EU:n kansalaisia aktiivisemmin. Tämä koskee etenkin evakuointi- ja kotiutustilanteita, tilapäisten matka-asiakirjojen myöntämistä tai tilannetta, jossa EU:n kansalainen tarvitsee tukea jouduttuaan rikoksen uhriksi tai tultuaan pidätetyksi.

Euroopassa liikkumisen ja elämisen helpottaminen

Komission tuleva EU4Health-ohjelma tarjoaa EU:n kansalaisille tehokkaampia välineitä terveytensä suojelemiseksi, mutta jo nyt he hyötyvät useista rajat ylittäviä toimia koskevista direktiiveistä. EU:n kansalaisilla on esimerkiksi oikeus käyttää terveydenhuoltopalveluja missä tahansa EU-maassa ja saada korvaus oleskelumaansa vakuutuksesta. Vaikka EU:n kansalaiset käyttävät ulkomailla usein lääkäripalveluja, rajatylittävän terveydenhuollon kustannusten korvaamisesta on vasta vähän kokemusta.

Kuva 4 – Rajatylittävän terveydenhuollon kustannusten korvausjärjestelmän käyttökokemukset ja ongelmat

Lähde: EUSurvey-tutkimus, EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskeva julkinen kuuleminen 2020 Huom. havaintojen määrä: 240

49 vastaajaa oli asunut yhdessä jäsenvaltiossa, mutta työskennellyt toisessa. Heistä hieman yli 25 prosentilla tämä johti kaksoisverotukseen, kun taas 39:ää prosenttia ei verotettu oleskelumaassa. Verovelvoitteiden täyttämistä pidettiin hankalampana oleskelumaassa (57 prosenttia) kuin työskentelymaassa (38 prosenttia). Ainoa vastaaja, joka piti koko prosessia hyvin helppona, ilmoitti palkanneensa veroneuvojan.

Covid-19-pandemian vaikutukset

Covid-19:llä on ollut laajat vaikutukset, ja toimet niin kansanterveyden kuin taloudenkin turvaamiseksi ovat olleet nopeita. Ongelmia on kuitenkin edelleen. Eurokansalaisen toimintapalvelukeskuksen mukaan **”liikkuvat EU:n kansalaiset ovat kohdanneet ennen näkemättömiä esteitä covid-19-pandemian vuoksi”**.

Vain 73 vastaajaa oleskeli muussa jäsenvaltiossa kuin kansalaisuusmaassaan covid-19-pandemian aikana tai sattui olemaan toisessa EU-maassa covid-19-pandemian puhjetessa. Noin 50 vastaajaa löysi vaikeuksista ja ymmärtämällään kielellä tietoa matkustusmahdollisuuksista tai siitä, miten heidän pitää toimia.

Oliko sinulla vaikeuksia saada jotakin seuraavista ollessasi toisessa EU:n jäsenvaltiossa, kun otetaan huomioon eri maissa käyttöön otetut covid-19:n vastaiset toimet?	Kyllä, oli vaikeuksia	Ei, ei ollut vaikeuksia	Ei sovellu	En tiedä	Vastauksen määrä
1. Tarvittava tieto pandemiasta ja siitä, miten on toimittava, ymmärtämälläsi kielellä	19 %	70 %	10 %	1 %	73
2. Tarvittava tieto oleskelumaasi tai matkailumaasi rajanylitystilanteesta ymmärtämälläsi kielellä	29 %	64 %	5 %	1 %	73
3. Kotiutustoimet, joiden avulla pääset turvallisesti takaisin kotimaahasi	12 %	16 %	66 %	5 %	73
4. Tarvittavat asiakirjat kansalaisuusmaastasi (esim. uusi henkilöllisyystodistus)	16 %	26 %	52 %	5 %	73
5. Tarvittavat asiakirjat oleskelumaastasi (esim. oleskeluasiakirjat tai viisumit EU:n ulkopuolisista maista peräisin oleville perheenjäsenille)	15 %	22 %	56 %	7 %	73
6. Erityinen terveydenhuollon tuki	18 %	32 %	48 %	3 %	73
7. Muu erityistuki, esim. lastenhoito avaintyöntekijöille	6 %	15 %	72 %	7 %	72
8. Muu	14 %	9 %	58 %	19 %	43

Kaikkiaan 184 vastaajaa (70 prosenttia) katsoi saaneensa riittävästi tietoa tilanteesta ja 176 vastaajaa (67 prosenttia) löysi tarvitsemansa pandemiaa koskevan tiedon joko kansallisten ja EU:n elimien kautta tai tiedotusvälineistä. 117 vastaajaa (47 prosenttia) kuitenkin koki, ettei tiedotusvälineistä saatu tietoa ollut hyödyllistä.

Päätelmät

EU:n kansalaisuus tuo mukanaan ainutlaatuisen oikeudellisen aseman ja on Euroopan yhdentymisen merkittävimpiä saavutuksia. Oikeudet äänestää, opiskella, työskennellä tai oleskella missä tahansa EU:n jäsenvaltiossa ovat rajat ylittäviä oikeuksia, joiden käyttäminen vaikuttaa kaikkien eurooppalaisten arkeen. Näiden oikeuksien suojeleminen ja edistäminen ovat keskeinen osa komission työtä. Covid-19-pandemia on entisestään korostanut EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien merkitystä.

Komissio on tämän kuulemisen ansiosta saanut arvokasta tietoa niiden toimien tueksi, joilla se pyrkii varmistamaan, että EU:n kansalaisilla on konkreettista ja todellista hyötyä EU:n kansalaisuuteen liittyvistä oikeuksistaan.